

УДК 61:617.3(091)

СЛАВЕТНІ СТОРІНКИ ІСТОРІЇ ВІТЧИЗНЯНОЇ ОРТОПЕДІЇ-ТРАВМАТОЛОГІЇ: ДИРЕКТОРИ ІНСТИТУТУ

*Гайко Г.В., Немирович-Булгакова О.І., Лєсков В.Г.
ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України”, м. Київ*

ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України” – один із провідних науково-практичних закладів у галузі травматології та ортопедії в Україні – відмічатиме соту річницю свого служіння суспільству і державі, спираючись на глибокі традиції та сучасні досягнення медичної науки, активно забезпечуючи зростаючі потреби надання лікувально-профілактичної допомоги ортопедо-травматологічним хворим. Наближення ювілею інституту спонукає віддати належну шану подвижницькій самовідданій праці декількох поколінь його вчених і спеціалістів, згадати імена і відзначити прагнення незабутніх особистостей – директорів, які спрямували свої титанічні зусилля на досягнення ключової ролі, вагомого стратегічного значення, розвиток потенційних можливостей і майбутніх перспектив однієї з найпотужніших профільних академічних установ незалежної держави.

ФРУМІН ІЛЛЯ ОСИПОВИЧ (1876-1945)

директор у 1919-1921 і 1924-1934 роках

Професор Ілля Осипович Фрумін – основоположник створення комплексної системи відновного лікування дітей із каліцтвом і ортопедичною патологією та організації спеціалізованої допомоги ортопедо-травматологічним хворим в Україні.

І.О. Фрумін народився 25 липня 1876 р. у м. Бобринь. Професію лікаря здобув на медичному факультеті Київського університету св. Володимира (1900-1905). Хірургічну підготовку молодий лікар пройшов у відомого професора-хірурга С.І. Спасокукоцького в м. Смоленськ. У 1914 р. І.О. Фрумін повернувся до Києва і працював у лікарнях міста. Після Першої світової війни та революційних років Ілля Осипович організовував медичну допомогу скаліченим дітям. Була створена амбулаторія в приміщенні лікарні золотоговерхого Михайлівського монастиря, де виникла необхідність надання ортопедичної допомоги дітям в умовах великого стаціонару, який би об'єднав клініку, амбулаторію, школу та навчально-трудова майстерні. Народний комісаріат соціального забезпечення України задовольнив прохання групи лікарів на чолі з І.О. Фрумїним, і у 1919 р. таку установу під назвою “Будинок калічної

дитини” (за німецьким зразком) було створено. З 1924 р. вона отримала нову назву – “Всеукраїнський державний дитячий ортопедичний інститут”.

Протягом 1919-1934 рр. І.О. Фрумін обіймав посаду директора Інституту з перервою у два роки (репресований у 1922-1923 рр.). У цей час значна увага приділялася розширенню клінічної діяльності. Колектив розробляв методи лікування спастичних паралічів, вроджених вад опорно-рухової системи у дітей, кістково-суглобового туберкульозу, гнійних процесів у кістках. Володіючи кількома іноземними мовами, І.О. Фрумін вивчав і впроваджував міжнародний досвід.

Багато уваги приділяв І.О. Фрумін науковим дослідженням, підготовці кваліфікованих фахівців для 20 опорних пунктів периферійних відділень інституту правобережної України. У 1927 р. його обрали завідувачем кафедри ортопедії-травматології Державного клінічного інституту вдосконалення лікарів. Автор понад 30 наукових праць, від часу заснування в 1927 р. журналу “Ортопедия и травматология” І.О. Фрумін був членом редколегії, публікував статті в інших профільних виданнях, допомагав практичним лікарям у підвищенні кваліфікації, очолював ортопедичну секцію Київського єдиного медичного товариства.

У 1929 р. Іллі Осиповичу присвоєно вчене звання професора. У 1934 р. вийшла перша збірка праць Всеукраїнського державного Інституту травматології та ортопедії за редакцією директора Г.Ф. Скосогоренка та наукового керівника професора І.О. Фрумїна. Серед першочергових проблем, які вирішувались у ті роки, поряд із профілактикою дитячого каліцтва,

розроблялася і вдосконалювалася система лікування хворих на кістково-суглобовий туберкульоз. Цій системі І.О. Фрумін приділяв значну увагу в своїй клінічній діяльності.

Завдяки наполегливій боротьбі за здійснення планів щодо становлення та розвитку ортопедичної допомоги дітям, стійкості та відданості своїй справі Ілля Осипович Фрумін заклав надійну основу для подальшого вдосконалення ортопедичної допомоги в Україні й залишив по собі світлу пам'ять.

**ЗАТОНСЬКА ОЛЕНА САМІЙЛІВНА
(1888-1959)**

директор у 1934-1937 роках

Лікар-терапевт, провідний організатор охорони здоров'я України. Народилася в 1888 р. у м. Кам'янець-Подільському. Медичну освіту здобула на вищих жіночих курсах лікарів при Київському університеті св. Володимира (1908-1912). У 1913-1917 рр. працювала терапевтом широкого профілю в травматологічному відділенні

Олександрівської лікарні м. Києва, під керівництвом проф. М.Д. Стражеско, у Військовому госпіталі УНР (1918-1919). Була військовим лікарем у Червоній армії (1919-1920). З 1929 р. – керівник відділу спеціальної допомоги Наркомздоров'я України (Харків), згодом – директор психоневрологічного інституту Академії наук (Харків), з кінця 1934 р. і до листопада 1937 р. – директор Українського НДІ ортопедії і травматології Наркомздоров'я УРСР. У 1937 р. долю Олени Самійлівни спіткали значні випробування – вона була репресована, а у 1944 р. реабілітована. Після реабілітації мала право працювати терапевтом лише у віддалених від центру областях – у м. Чита, у подальшому – с. Печеніги Харківської області. О.С. Затонська – автор 10 наукових праць з організації охорони здоров'я, у тому числі й ортопедо-травматологічної служби, зробила великий внесок у становлення нашого інституту. Брала активну участь в організації і проведенні I з'їзду ортопедів-травматологів України (Харків, 1936), була членом редколегії журналу "Ортопедия и травматология", редактором відділу "Соціальна ортопедія і травматологія" у цьому ж виданні. Організаторські здібності О.С. Затонської та досвід роботи в Наркомздоров'я сприяли значному покращенню організації ортопедо-травматологічної допомоги населенню України.

**СКОСОГОРЕНКО ГРИГОРІЙ ПИЛИПОВИЧ
(1903-1961)**

директор у 1938-1941 роках

Лікар хірург-ортопед, організатор охорони здоров'я, доктор медичних наук, професор. По закінченні у 1926 р. Харківського медичного інституту працював в Українському інституті ортопедії і травматології (м. Харків) під керівництвом проф. М.І. Ситенка, а з 1929 р. – в

Українському державному дитячому ортопедичному інституті (м. Київ). У 1936 р. йому присуджено вчений ступінь канд. мед. наук за сукупністю наукових праць, звання доцента. З 1938 по 1941 рр. Григорій Пилипович – директор Київського НДІ ортопедії і травматології. Докторська дисертація "Шкірний конус (або штучний закритий шкірний некробіотичний осередок) як новий метод неспецифічної терапії" захищена у 1943 р. Автор понад 30 наукових праць, присвячених кістковому туберкульозу, стимуляції процесів регенерації кісткової тканини, лікуванню контрактур. Розробив методики синовектомії, артролізу, кісткової пластики тощо. Протягом років проф. Г.П. Скосогоренко був членом президії Вченої ради НКОЗ УРСР і головою комісії з питань травматології-ортопедії. Як голова оргбюро брав активну участь в організації і проведенні II з'їзду ортопедів-травматологів України (Київ, 1939), і як головний редактор всебічно сприяв публікації матеріалів.

З початку Другої світової війни працював провідним хірургом у госпіталях, а з листопада 1942 р. призначений ректором медичного інституту в Душанбе. З 1944 по 1950 рр. Григорій Пилипович – ректор Львівського медичного інституту, й одночасно – завідувач кафедри ортопедії і травматології. У 1950-х рр. – зав. кафедри і заступник директора з науково-навчальної частини Одеського інституту удосконалення лікарів. У 1956 р. проф. Г.П. Скосогоренко очолив кістково-хірургічне відділення Одеського інституту туберкульозу, зробивши з нього висококваліфіковану хірургічну клініку. Професіонал своєї справи, активний суспільний діяч, Григорій Пилипович підготував велику плеяду послідовників, учнів; був головним ортопедо-травматологом Одеської області, заступником редактора журналу "Ортопедия и травматология", членом проблемних комісій.

ВОРОБІЙОВ МИКОЛА ОЛЕКСАНДРОВИЧ
(1906-1984)

директор у 1943-1944 роках

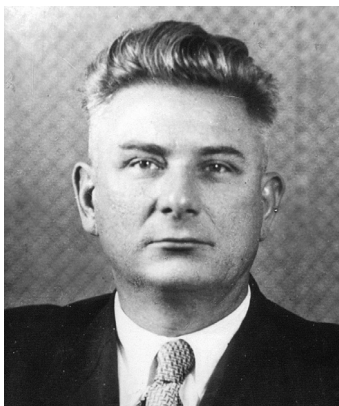

Доктор медичних наук (1963), професор (1963), керівник експериментально-лабораторного відділу (1949-1975) УкрНДІ травматології та ортопедії, одночасно заступник директора інституту по науці (1966-1969). Після звільнення Києва від німецьких загартників Микола Олександрович виконував обов'язки директора інституту (1943-1944), всебічно сприяв відновленню лікувальної і наукової діяльності установи. Автор понад 80 наукових праць, присвячених проблемам репаративної регенерації кісткової і хрящової тканин та топографічним особливостям органів опорно-рухової системи, що сприяло теоретичному обґрунтуванню найефективніших методів лікування переломів і реконструктивно-відновних операцій на суглобах. М.О. Воробійов завжди був в епіцентрі громадського життя інституту, протягом багатьох років очолював профспілкову організацію, був членом Вченої ради та проблемної комісії інституту, секретарем правління Українського республіканського товариства ортопедів-травматологів. Учасник Великої Вітчизняної війни, за плідну працю і відданість справі нагороджений орденом "Знак Пошани", 2 медалями, грамотами, відзнаками.

Під керівництвом проф. М.О. Воробійова захищено 18 докторських і 20 кандидатських дисертацій. Микола Олександрович залишив по собі незабутню спадщину і як учений-теоретик, наставник плеяди вдячних учнів, і як патріот інституту, що багато уваги приділяв зміцненню престижу київської школи ортопедії-травматології.

ДУДКО МИКОЛА ОМЕЛЯНОВИЧ
(1901-1973)

директор у 1944-1948 роках

Один із відомих хірургів свого часу. Після закінчення у 1925 р. Київського медичного інституту та інтернатури – аспірант, асистент кафедри госпітальної хірургії того ж інституту. Кандидат мед. наук (1936), доктор мед. наук, професор (1946), завідував курса-

ми підготовки лікарів із військово-польової хірургії (1936-1941). У період Другої світової війни служив головним хірургом у діючій армії Південно-Західного й Сталінградського фронтів. У 1943-1945 рр. був головним хірургом Українського штабу партизанського руху.

З 1944 р. призначений директором Українського НДІ ортопедії і травматології та одночасно виконувачем обов'язків зав. кафедри госпітальної хірургії Київського медичного інституту. За короткий час роботи в інституті проф. М.О. Дудко організував практичну роботу з надання допомоги пораненим партизанам і армійським бійцям. Анаеробна інфекція, травматичний шок, вогнепальні поранення і посттравматичний остеомієліт – актуальні проблеми, що були висвітлені професором у 2 монографіях та понад 70 наукових працях. За активну наукову діяльність, підготовку кадрів проф. М.О. Дудко присвоєно Почесне звання заслуженого діяча науки УРСР. Микола Омелянович як учасник війни нагороджений орденом Червоної Зірки, 4 медалями, був членом Комітету ветеранів, депутатом міськради трьох скликань (1947-1950). Невтомний суспільний діяч М.О. Дудко відвідав Індію як уповноважений Української республіки на XIX міжнародному конгресі комітету Червоного Хреста, контактував з учасниками Опору Польщі, Франції, Англії.

АЛЕКСЕЄНКО ІВАН ПІМЕНОВИЧ
(1899-1966)

директор у 1948-1953; 1959-1966 роках

Видатний організатор ортопедо-травматологічної допомоги в Україні, лікар-хірург, доцент, керівник підготовки медичних і наукових кадрів, уповноважений Військової ради фронту та управління шпиталів для інвалідів війни.

Народився Іван Піменович у 1899 р. на Чернігівщині в родині селян. У 1926 р. І.П. Алексеєнко, закінчивши Київський медичний інститут, працював практичним лікарем-хірургом на Донбасі і в районах Ворошиловградської області. З 1932 по 1941 рр. – ординатор Київського інституту ортопедії-травматології й водночас завідувач кадрами Київського міського відділу охорони

здоров'я. У 1939 р. захистив кандидатську дисертацію "Роль механічних факторів при лікуванні переломів шийки стегнової кістки" та отримав учене звання доцента. У роки Другої світової війни був уповноваженим Військової ради Південно-Західного фронту (1941-1942), начальником управління евакошпиталів. Обіймаючи посаду заступника наркома охорони здоров'я (1939-1948), відповідав за організацію і роботу шпиталів, які розміщувались на звільненій від загарбників території.

Після війни працював директором Київського НДІ ортопедії-травматології (1948-1953, 1959-1966 рр.). У цей період інститутом розроблялись і удосконалювались оперативні методи лікування переломів, вродженого вивиху стегна, сколіотичної хвороби, займались проблемами регенерації кісткової і хрящової тканини. Вивчались питання розповсюдженості ортопедичної патології і динаміка травматизму в сільському господарстві. І.П. Алексеєнко, на підставі отриманих даних, сприяв випуску наказу МОЗ УРСР № 76 від 17.02.1958 р. "Про стан і заходи з покращення травматологічної і ортопедичної допомоги населенню УРСР", де були регламентовані потреби населення в ліжках, кадрах і розроблено Положення про обласних ортопедів-травматологів, що значно покращало ортопедо-травматологічну службу в республіці. У 1959 р. за сприяння Івана Піменовича в інституті була створена перша в Україні лабораторія консервування тканин.

Вимогливо І.П. Алексеєнко опікувався молодими науковими кадрами. Під його керівництвом було захищено 6 кандидатських дисертацій. Автор 40 наукових праць, активно виступав на конференціях, з'їздах і нарадах, обирався депутатом Київської міської ради, постійно піклувався про забезпечення обласних ортопедо-травматологічних відділень висококваліфікованими кадрами. Іван Піменович був активним громадським діячем – працював відповідальним редактором журналу "Врачебное дело", входив до складу редколегії журналу "Ортопедия, травматология и протезирование", обіймав посаду заступника голови правління Українського та був членом правління Всесоюзного товариства травматологів-ортопедів.

Плідна діяльність Івана Піменовича як у роки війни, так і в мирний час була оцінена високими нагородами – орденами Леніна, Червоної Зірки, "Знак Пошани" та медалями. І.П. Алексеєнко – визначний організатор охорони здоров'я України, залишив по собі добру пам'ять для майбутніх поколінь.

КЛІМОВ КОСТЯНТИН МИХАЙЛОВИЧ **(1901-1957)** **директор у 1950-1956 роках**

Визначний ортопед-травматолог, талановитий конструктор і організатор, чудовий хірург, вчений-винахідник, піонер у справі розробки та впровадження металоостеосинтезу в Україні, перший лауреат Сталінської премії в галузі медицини.

Костянтин Михайлович Клімов народився у 1901 р. у родині поволзьких селян-бідняків.

Закінчив у 1925 р. Астраханський медичний інститут. У 1932 р. К.М. Клімова разом із професором О.Г. Єлецьким запрошують у м. Київ до Українського науково-дослідного інституту ортопедії-травматології, який став постійним місцем їхньої творчої науково-практичної роботи. Саме тут Костянтин Михайлович пройшов шлях від ординатора травматологічної клініки, завідувача клініки, керівника науковою діяльністю Інституту до керівника установи – директора Інституту.

З 1933 р. постало нагальне питання боротьби з травматизмом у сільському господарстві. Клінічній, науковій та організаційній діяльності К.М. Клімова був притаманний невпинний пошук нового, досконалішого. Було проведено відповідні організаційні заходи – створено пересувні амбулаторії, розроблено нові конструкції біксів та пристосувань для шинування при переломах. Також він запропонував ефективніші методи артрорезу колінного суглоба, фіксації ключиці при вивиху її акроміального кінця, модифікації артропластики суглобів та інше.

У роки Другої світової війни Костянтин Михайлович працював провідним хірургом у військових шпиталях, вдосконалюючи методи відновного лікування при травмах, надаючи консультативну допомогу. У 1944 р. – заступник начальника Управління міських лікарень НКОЗ СРСР.

К.М. Клімов розробив метод кортикальної фіксації кісток – так званою тавровою балкою з оригінальним способом її кріплення, запропонував низку оригінальних методів реконструктивних операцій, у тому числі при формуванні ампутаційних кукус. Його творчі успіхи були визнані медичною громадськістю та високо оцінені урядом – він став лауреатом Сталінської премії. З 1953 по 1956 рр. К.М. Клімов обіймав посаду головного травматолога

лога-ортопеда МОЗ УРСР, входив до Правління Республіканського товариства ортопедів-травматологів, редколегії журналу "Ортопедия, травматология и протезирование".

Костянтин Михайлович залишився в пам'яті вдумливим і допитливим клініцистом, блискучим хірургом, талановитим ученим-винахідником.

МУСІЄНКО НАДІЯ МИКОЛАЇВНА (1920-1969)

в. о. директора у 1956-1959 роках

Відмінний організатор, спеціаліст-експериментатор високої кваліфікації. Студенткою 2-го курсу Київського медичного інституту призвана в діючу армію і до кінця війни працювала старшою операційною сестрою в 339-му і 356-му медсанбатах стрілецьких дивізій (нагороджена орденом

Червоної Зірки, 4 медалями).

Після закінчення медінституту з 1948 р. працювала в Українському НДІ ортопедії і травматології ординатором, ст. науковим співробітником експериментально-лабораторного відділу. У 1956-1959 рр. – виконувач обов'язків директора інституту. За активної участі Н.М. Мусієнко в інституті вперше в Україні була відкрита лабораторія консервування тканин та створено спеціалізоване клінічне відділення трансплантації кісткової тканини, яке одночасно було і базою кафедри ортопедії і травматології інституту удосконалення лікарів, під завідуванням чл.-кор. АМН СРСР проф. Ф.Р. Богданова. У цьому відділенні вперше були застосовані кістково-хрящові ковпачки при артропластиці кульшового суглоба (1968), накопичено досвід із пересадки напівсуглобів, запропонована методика обхідного полісинозотозу, заглибленого компресійного остеосинтезу. У 1967 р. Н.М. Мусієнко захистила кандидатську дисертацію, присвячену вивченню впливу термінів консервування на кісткову тканину і перебіг репаративної регенерації при гетеропластичній трансплантації. Автор понад 20 статей. Протягом усього життя Надія Миколаївна була прикладом самовідданої праці в ім'я науки й невтомної суспільної діяльності, була ініціативна, відповідальна і наполеглива, користувалась великим авторитетом серед колег.

МЕЖЕНІНА ЄЛИЗАВЕТА ПЕТРІВНА (1919-2007) **директор у 1966-1969 роках**

Талановитий керівник, досвідчений клініцист-хірург, організатор охорони здоров'я, вчитель-наставник – усі ці риси були притаманні професору Є.П. Меженіній.

У 1941 р. закінчила військовий факультет Саратовського медінституту, за фахом воен-лікар 3-го рангу, і з самого початку війни перебувала на Західному фронті на посаді командира медичної роти 452-го медико-санітарного батальйону 371-ї стрілецької дивізії 31-ї армії. Протягом 1943-1945 рр. працювала начальником хірургічного відділу евакошпиталю, за самовіддану працю у роки війни була нагороджена орденами Вітчизняної війни, Червоної Зірки, 3 медалями.

З 1945 до 1957 р. подальша трудова діяльність Є.П. Меженіної пов'язана з Київським науково-дослідним інститутом ортопедії, де вона працювала ординатором, молодшим, старшим науковим співробітником, вченим секретарем. У 1957-1963 рр. Єлизавета Петрівна – заступник директора з наукової роботи в Донецькому НДІ травматології та ортопедії, де приділяла значну увагу його організації та становленню, підготовці практичних і наукових кадрів для цього регіону.

Наукова і клінічна діяльність Єлизавети Петрівни була присвячена провідним проблемам ортопедії-травматології. У 1950 р. захистила кандидатську дисертацію на тему "Хімічне випалювання суглобових кінців при артропластиці", а в 1961 р. – докторську "Церебральні спастичні паралічі та їх лікування у дитячому віці". У 1963 р. їй присвоєно вчене звання професора. У 1964 р. вона повернулася до Києва на посаду заступника директора з наукової роботи Українського НДІ травматології-ортопедії, обіймаючи її до 1983 р. Протягом майже чотирьох років виконувала обов'язки директора Інституту (1966-1969).

За час роботи в Інституті проф. Є.П. Меженіна продовжувала основні його традиції, з притаманною їй невичерпною енергією проводила наукові пошуки, розробляла нові методи лікування дітей із церебральним паралічем, вродженими вадами розвитку опорно-рухової системи, успішно займалася проблемою подовження кінцівок. Вона однією з перших серед ортопедів визначила роль генетичних факторів у ви-

никненні вродженої патології кістково-м'язової системи, створила в експерименті модель вродженої деформації кінцівок і хребта, запропонувала і втілила у практику прижиттєву ангіографію при різних аномаліях розвитку у дітей перших років життя. Крім того, сприяла розвитку таких актуальних на той час тематик, як боротьба з сільськогосподарським травматизмом, регенерація кісткової тканини, неспецифічні захворювання суглобів, удосконалення методів трансплантації кісткової тканини (ця тема виконувалась у міжнародному співробітництві з НДР), реабілітація в ортопедії-травматології.

Обсяг публікацій Є.П. Меженіної сягає понад 300 наукових праць, серед яких 12 монографій, два підручники з ортопедії-травматології, два фахових довідника. Її наукові доробки відомі не лише в Україні, а й поза її межами, більше десяти з них опубліковані у профільних журналах Америки, Швейцарії, Німеччини, Індії та інших країн. Багато уваги вона приділяла міжнародним зв'язкам із колегами, стажувалась в Оксфордському університеті (Велика Британія), була членом Міжнародного товариства ортопедів-травматологів (SICOT).

Володіючи значним клінічним та педагогічним досвідом, Є.П. Меженіна дбайливо і наполегливо ставилась до підготовки практичних і наукових кадрів, завжди підтримувала і допомагала молодим вченим, піклувалась про підвищення їхньої освіченості, організовувала курси з вивчення іноземних мов. За її керівництвом виконано і захищено 19 кандидатських і 9 докторських дисертацій.

Протягом 19 років Є.П. Меженіна була головним спеціалістом МОЗ України з дитячої ортопедії та травматології, докладала чимало зусиль для поліпшення організації лікувально-профілактичної допомоги дітям з ураженням опорно-рухового апарата, всіляко сприяла впровадженню методів ранньої діагностики, ефективного лікування дітей, розширенню мережі дитячих ортопедо-травматологічних відділень і кабінетів у областях.

Проф. Є.П. Меженіна як активний громадський діяч була членом правління Всесоюзного, Республіканського й обласного товариств ортопедів-травматологів, входила до редакційної ради журналу "Ортопедия, травматология и протезирование", редколегії збірника "Ортопедия", брала активну участь у з'їздах, конференціях, нарадах, симпозіумах України, Росії і за кордоном. Висока кваліфікація клініциста, широка ерудиція, доброта, людяність та доброзичливість здобули їй визнання та повагу не лише в Інституті, а й загалом в Україні.

Є.П. Меженіна нагороджена орденом "Знак Пошани", Почесною грамотою Верховної Ради України, багатьма медалями, подяками. В історії української ор-

топедії-травматології назавжди залишиться ім'я професора Єлизавети Петрівни Меженіної, яка була принциповим, чесним науковцем, вдумливим клініцистом, доброзичливим і вимогливим вчителем, талановитим організатором, добрим товаришем і другом, світлою, надзвичайно енергійною і працелюбною людиною.

ШУМАДА ІВАН ВОЛОДИМИРОВИЧ (1920-2015)

директор у 1969-1989 роках

Видатний вчений і організатор медичної й ортопедо-травматологічної допомоги в Україні. Закінчивши Київський медичний інститут ім. О.О. Богомольця у 1948 році, був зарахований до клінічної ординатури УкрНДІТО. У 1952-1954 рр. – керівник відділу кадрів МОЗ і за сумісництвом – науко-

вий співробітник УкрНДІТО.

З 1954 р. І.В. Шумада – інструктор апарату ЦК Компартії України, а згодом – завідувач сектора охорони здоров'я. У 1956 р. підготував кандидатську дисертацію "Хірургічне лікування хворих із застарілим травматичним вивихом стегна". У 1958-1969 рр. – заст. міністра охорони здоров'я УРСР із кадрових питань. Поряд з організаційною та науковою діяльністю Іван Володимирович виконував низку державних доручень – як член делегації від України в 1959 р. брав участь у роботі XIV сесії Генеральної Асамблеї ООН, у 1966 р. – очолив делегацію МОЗ СРСР в Алжирську Народну Демократичну Республіку.

У 1969 р. І.В. Шумаду було призначено на посаду директора Українського науково-дослідного інституту травматології та ортопедії, яку він обіймав протягом 20 років. У 1970 р. захистив докторську дисертацію на тему "Остеосинтез медіальних переломів шийки стегна кістковими гомо- і гетеротрансплантами", у 1973 р. присвоєно вчене звання професора. У 1989-2000 рр. завідував патентно-ліцензійним відділом із групою медичної інформації.

Наукова діяльність І.В. Шумади охоплювала широке коло питань з актуальних проблем ортопедії, травматології та організації охорони здоров'я – хірургічного лікування хворих із застарілими травматичними вивихами стегна та їх реабілітації, хірургічного лікування медіальних переломів шийки стенової кістки за допомогою кісткових ало- і ксено-трансплантатів, трансплантації кістково-хрящових тканин, вивчення етіопатогенезу і розробки нових

методів лікування хворих на дегенеративно-дистрофічні ураження суглобів, зокрема, асептичний остеоонекроз і деформуючий артроз кульшового суглоба.

Працюючи впродовж багатьох років у МОЗ УРСР, а згодом директором Інституту і головним спеціалістом Міністерства, І.В. Шумада вклав чимало зусиль у розвиток ортопедо-травматологічної служби в Україні, зокрема, опікувався розширенням мережі лікувальних закладів та вдосконаленням підготовки лікарських кадрів. Як голова проблемної комісії МОЗ “Травматологія і ортопедія” виконував роботу з координації і планування науково-дослідних робіт і підготовки науково-педагогічних кадрів – докторів та кандидатів медичних наук.

Завдяки ініціативі і наполегливості Івана Володимировича досягнуто значних успіхів у зміцненні матеріально-технічної бази Інституту: побудовано новий клінічний корпус на 300 ліжок, відкрито нові клініки й лабораторії (клініки кістково-гнійної хірургії та мікрохірургії, лабораторії імунології та біохімії). За його активної участі було організовано перші в Україні Республіканські науково-практичні і методичні центри: кістково-гнійної інфекції, ускладненої травми хребта, мікрохірургії, науково-навчально-виробниче об'єднання (ННВО), пізніше реорганізоване в асоціацію “Остеосинтез”, яка відіграла значну роль у виготовленні сучасного обладнання та інструментарію для лікування ортопедо-травматологічних хворих.

Іван Володимирович виконував значну роботу з організації та проведення VI, VII, VIII, IX республіканських з'їздів ортопедів-травматологів, науково-практичних конференцій, симпозіумів.

І.В. Шумада опублікував понад 270 наукових праць, зокрема, 12 монографій, посібник з “Травматології та ортопедії”, три бібліографічних довідники з актуальних питань ортопедії та травматології. Під його керівництвом захищено 5 докторських і 27 кандидатських дисертацій. За успіхи, досягнуті в розвитку медичної науки і підготовці кадрів, Івану Володимировичу в 1979 р. присвоєно почесне звання Заслужений діяч науки УРСР; у 1996 р. він став лауреатом Державної премії України в галузі науки і техніки; у 1998 р. йому довічно призначена стипендія Президента України.

Поряд із науковою та організаційною роботою І.В. Шумада протягом багатьох років проводив громадську роботу: був членом правління Всесоюзного товариства ортопедів-травматологів; головою Українського і Київського наукових товариств ортопедів-травматологів; головним ортопедом-травматологом і головою проблемної комісії “Травматологія і ортопедія” МОЗ УРСР; головним редактором міжвідомчого збірника “Ортопедія, травматологія

і протезування”; членом редколегії журналу “Ортопедія, травматологія і протезування”; заступником голови Всесоюзної проблемної комісії “Травма, травматизм і ортопедичні захворювання” МОЗ СРСР; заступником голови Вченої ради “Травматологія і ортопедія” АМН СРСР; членом медичної ради МОЗ УРСР; головою спеціалізованої Вченої ради із захисту дисертацій.

Іван Володимирович Шумада – ветеран Великої Вітчизняної війни і ветеран праці. За участь у бойових діях та багаторічну трудову діяльність в органах охорони здоров'я нагороджений орденом Червоної Зірки, орденом Вітчизняної війни II ступеня, трьома орденами Трудового Червоного Прапора, Дружби народів та 18 медалями.

ГАЙКО ГЕОРГІЙ ВАСИЛЬОВИЧ директор з 1989 року

Лікар, вчений, керівник і організатор ортопедо-травматологічної служби в Україні. Директор ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України” з 1989 року по даний час, заслужений діяч науки і техніки України (1995), лауреат Державної премії України в галузі науки і техніки (1996), академік НАМН України (2012), доктор медичних наук, професор.

Г.В. Гайко народився 21 грудня 1936 року в с. Волока Вижницького району Чернівецької області в родині селян. Закінчив Чернівецький медичний інститут.

У 1964 р. вступив до аспірантури Київського ІТО, успішно захистив (1968) кандидатську дисертацію на тему “Хірургічне лікування порушення опірності кінцівки з деформацією проксимального кінця стегнової кістки після поліомієліту”. Значну роль у науковому та організаційному становленні Георгія Васильовича відіграли провідні травматологи-ортопеди професори І.П. Алексеєнко, А.Х. Озеров, М.О. Воробйов, І.Г. Талько, І.В. Шумада, О.О. Корж. Це було покоління вчених, які втілювали найкращі риси науковців свого часу: відданість улюбленій справі, доброзичливість, професійну етику та високу моральність. У 1984 р. захистив докторську дисертацію з однієї з найскладніших проблем – ускладнень та наслідків гематогенного остеомієліту у дітей та підлітків. У подальшому Георгій Васильович працював на посадах старшого наукового

співробітника, завідувача клініки кістково-гнійної хірургії та клініки захворювань суглобів у дітей і підлітків, ученого секретаря інституту, заступника директора з наукової роботи (1983-1989 рр.). А в 1989 році Г.В. Гайко очолив інститут і став першим директором, обраним колективом завдяки особистим рисам характеру: організаторським здібностям, професіоналізму, високій працездатності, культурі спілкування, відданості своїй справі та доброзичливості. З 2002 р. є керівником клініки травматології та ортопедії дорослих.

Багатогранні знання і наполегливість, уміння аналізувати та узагальнювати факти дозволили Георгію Васильовичу вирішувати широке коло наукових та практичних проблем: розробка методів стабільно-функціонального остеосинтезу, артропластики і ендопротезування великих суглобів; діагностика та лікування дегенеративно-дистрофічних, диспластичних уражень кісток та суглобів; остеомієліт, остеопороз, організація ортопедо-травматологічної служби в Україні тощо.

За 30-річний період на посаді директора інституту Георгій Васильович усебічно сприяв організації та відкриттю поліклініки (на 250 відвідувань) і нових клінік: спортивної і балетної травми; стопи і складного протезування; травматичних пошкоджень ОРА та проблем остеосинтезу; відділів реабілітації; функціональної діагностики; експериментальної медицини та клітинної терапії; нейроортопедії та проблем болю; лабораторії біомеханіки. Георгій Васильович охоплював великий обсяг громадської діяльності, продовжуючи її і дотепер – з 1999 р. – головний редактор фахового журналу “Вісник ортопедії, травматології та протезування”, протягом 17 років був головним ортопедом-травматологом МОЗ України, 12 років – президентом Української асоціації ортопедів-травматологів, а зараз є її почесним президентом. З високою відповідальністю ставився Георгій Васильович до проведення наукових конференцій та з’їздів ортопедів-травматологів України (XII-XVII), які зазвичай проходили на високому організаційному рівні і були важливою підсумковою подією у висвітленні досягнень у галузі ортопедії-травматології та впровадження новітніх розробок у практичну діяльність. Наукові досягнення Г.В. Гайка визнані за кордоном, він був національним делегатом від України Міжнародного товариства ортопедів-травматологів (SICOT), членом Американської академії ортопедів-хірургів (AAOS).

Не менш авторитетне вітчизняне визнання – голова Спеціалізованої вченої ради з захисту докторських дисертацій, заступник академіка – секретаря клінічного відділення НАМНУ, член секції Комітету з Державних премій України в галузі науки і техніки, атестаційної комісії та наукової ради НАМН України, член редколегії 9 українських та двох зарубіжних наукових журналів, заступник голови земляцтва “Буковина” у м. Києві. На підставі досягнень Г.В. Гайка в науковій та громадській діяльності, вагомого внеску у розвиток лікувально-профілактичних заходів у галузі ортопедії-травматології його обрано в 2012 р. академіком НАМН України.

Г.В. Гайко – автор понад 500 наукових праць, у тому числі 12 монографій, 13 довідників та посібників, 10 винаходів, 11 патентів на корисну модель, 18 раціоналізаторських пропозицій, 20 методичних рекомендацій та інформаційних листів. Під його керівництвом захищено 10 докторських і 14 кандидатських дисертацій.

За вагомих особистий внесок у розвиток охорони здоров’я та високий професіоналізм нагороджений орденами “За заслуги” III ступеня, князя Ярослава Мудрого V ступеня, М. Пирогова, Преподобного Агапія; медаллю “20 років незалежності України”, Міжнародної академії МАРТІС “Золота фортуна”, Почесними грамотами Верховної Ради, Кабінету Міністрів, НАМНУ, МОЗ, Президії ЦК Профспілки України.

Георгій Васильович у постійному творчому пошуку, як мудрий учитель, порадник і організатор вітчизняної ортопедо-травматологічної галузі продовжує наполегливо працювати і зараз. ДУ “Інститут травматології та ортопедії НАМН України”, очолювана ним, є одним із провідних науково-практичних закладів України.

За столітню історію існування Інституту пройдемо великий і нелегкий шлях становлення київської школи ортопедії-травматології, яку створювали визначні особистості епохи і не лише директори-керівники, а і неперевершені професіонали своєї справи – науковці, хірурги, експериментатори. За період діяльності київської школи ортопедів-травматологів опубліковано 200 монографій; 120 збірників конференцій, з’їздів; 180 методичних рекомендацій; 8500 статей і тез; захищено 350 докторських та кандидатських дисертацій. У наші дні молоді покоління гідно, з честю продовжують і збагачують традиції наставників, які їм передано у спадок.